

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Suomen Musiikintekijät ry edistää suomalaisten ammattimaisesti toimivien säveltäjien, sanoittajien ja sovittajien taloudellisia ja ammatillisia etuja, yhteiskunnallista arvostusta sekä yhteisöllisyyttä. Suomen Musiikintekijöillä on noin 1200 jäsentä.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän raportista.

Luovan alan ja kulttuurin nykytilanne sekä ahdinko on onnistuttu kuvaamaan hyvin raportissa. Kiitämme, että tästä huolimatta myös kulttuurialan kasvupotentiaali ja kulttuurin merkitys Suomen hyvinvoinnille, taloudelle ja viennille on kuvattu raportissa hyvin.

Koronapandemian myötä asetetut rajoitukset ja pandemian vaikutukset muutoinkin ovat kohdelleet eri taiteenaloja eri tavoin. Pandemian vaikutukset musiikin tekijänoikeuskorvauksiin tulevat näkymään vielä pitkään reaaliaikaisen vaikutuksen lisäksi. Tämä vahvistaa musiikintekijöiden kokemusta taloudellisesta epävarmuudesta. Myöhässä toteutuneet julkiset tukitoimet kasvattivat kokemusta entisestään.

Vuoden 2022 Musiikin kuuntelu Suomessa -tutkimuksesta (Teosto ja Ifpi) käy ilmi, että vaikka elävän musiikin tapahtumat elpyivät merkittävästi kesällä 2022, edelleen noin viidennes väestöstä on pidättäytynyt kokonaan käymästä konserteissa koronan vuoksi.

Myös heikentyvä yleinen taloustilanne Suomessa aiheuttaa epävarmuutta kulttuurin kulutukseen. Kehitys tulee näkymään muun muassa kaupallisen median liikevaihdon laskuna, millä on suora vaikutus musiikin käytöstä kerättävien tekijänoikeuskorvausten – ja niiden oikeudenhaltijoille tilittämisen euromäärään.

Raportti sisältää useita merkittäviä ja tärkeitä toimenpide-ehdotuksia luovan alan toimintaedellytysten parantamiseksi. On tärkeää, että nämä eivät jäisi vain esitystasolle, vaan johtaisivat konkreettisiin tekoihin. Näitä olisivat luovien alojen rahoituksen lisääminen ja kehittäminen sekä lainsäädännön kautta luovan alan toimintaedellytysten vahvistaminen.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

- 1) Implementoidaan jo eduskuntakäsittelyssä oleva EU:n DSM-direktiivi mahdollisimman pian.
- 2) Palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamisen helpottaminen. Sivu- ja päätoimisen yrittäjyyden erityispiirteiden käsitteiden selkeyttäminen. Freelancertyön erityispiirteitten tunnistamisen ja osaamisen vahvistaminen työvoimahallinnon ohjeistuksissa, tulkinnoissa ja ratkaisukäytännöissä, ja tämä tarpeen huomioiminen myös toteutettaessa TE-palvelujen siirto kuntiin.
- 3) Toteuttaa hallituksen päätös (11. 2.2022) luopua tekijänoikeuskorvauksien sovittelusta työttömyysturvassa osana työllisyystoimia.
- 4) Vapaiden taiteilijoiden ei-työsuhteisen eläketurvan siirtäminen kokonaisuudessaan maatalousyrittäjien eläkelain piiriin ja vakuuttaminen Melassa. Pitkän aikavälin ratkaisuna yhdistelmävakuuttamisen mahdollisuuden kokeileminen.
- 5) Taiteen ja kulttuurin rahoituksen nostaminen valtion talousarviossa yhteen prosenttiin kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioituiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Toimenpide-ehdotukset tulee ottaa osaksi hallitusohjelmaa ja varmistaa, että vastuuministeriöille /-tahoille varataan riittävät taloudelliset ja henkilöresurssit toteuttamaan toimenpiteet.

Kulttuurialan elpymisen ja kasvun kannalta on tärkeää ratkaista luovien alojen edistämiseen liittyvät hallinnonalarajat ylittävät haasteet, joiden väliin putoaminen on ollut ongelma vuosikymmeniä. Keinoina tähän voivat olla raportissa ehdotetut kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevä ministeriryhmä sekä uusi kulttuurialan yhteistyöelin.

Kulttuuripoliittinen selonteko on tärkeä viestien ja konkreettisten toimenpiteiden työstämisen kannalta. Osana kulttuuripoliittista selontekoa tarvitaan konkreettisia hankkeita ja pilotointeja, jotka tulisi kohdentaa koronapandemiasta erityisesti kärsineisiin, mutta vahvan kasvupotentiaalin aloihin.

Luovien alojen kasvusopimus tulee laajentaa myös musiikkialalle sekä muille kasvupotentiaalia omaaville aloille. Alan rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä tulee kehittää siten, että ne vastaavat nykyistä paremmin luovien alojen yritystoiminnan erityispiirteitä ja luovat suotuisat edellytykset sisällöntuotannolle.

Lukukohtaiset kommentit

**Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

Hallinonalojen välistä yhteistyötä tulee lisätä. Kulttuuripoliittinen selonteko on hyvä keino nostaa tämä toimiala parlamentaariseen käsittelyyn. Raportissa esitetty koronapandemian kokemusten

läpikäyminen on tärkeää. Tehtyjä virheitä ei saa toistaa. On purettava esteet kriisituen monipuoliselle jakamiselle tulevaisuudessa esimerkiksi käyttämällä apuna kulttuurialan omia järjestöjä ja säätiöitä. On rakennettava kattavat rekisterit, joiden avulla tunnistaa apua tarvitsevat vapaalla kentällä ja freelancereiden keskuudessa.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurin rahoituspohjaa tulee vahvistaa ja rahoitusta lisätä. Onkin erittäin hienoa, että raportissa kulttuuri nähdään investointina, joka kohentaa kansantaloutta ja hyvinvointia. On hienoa, että taiteen ja kulttuurin rahoituksen nostaminen yhteen prosenttiin kaikista valtion talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä on esitetty yhtenä keskeisenä toimenpide-ehdotuksena. Tämä on erittäin toivottu ja oikeansuuntainen muutos.

Lisärahoituksen kohdentamisessa on huomioitava erityisesti kulttuurin vapaa kenttä. Vapaan kentän tuki on nykyisellään täysin riittämätön. Resursseja on kanavoitava suoraan ruohonjuuritasolle alan omien järjestöjen ja säätiöiden kautta.

Myös kulttuurialan yritysten elinvoimaa, kasvupotentiaalia ja vientimahdollisuuksia tulee parantaa merkittävästi nykyisestä räätälöimällä uudenlaisia tuki-instrumentteja vientikelpoisia kulttuurisisältöjä varten. Jos kulttuurialan yritysten elinvoimasta ei huolehdita, syntyy väistämättä aivovuotoa ja kansallisen kulttuurin kuihtumista.

Rahoituksen jatkuvuus ja ennustettavuus on tärkeää pitkäjänteisen hyödyn saavuttamiseksi. Perusrahoituksesta ei saa joutua taistelemaan vuosittain. Olemassa olevista rahoituslähteistä yksityisen kopiointin hyvityksen nykyinen taso (11 miljoonaa euroa) tulee säilyttää.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Ensisijaisen tärkeää on raportissakin esiin nostettu tekijänoikeusdirektiivin (DSM) implementointi. Implementoinnin tulee vastata mahdollisimman täsmällisesti komission alkuperäisiä kirjauksia ja tavoitteita.

On hienoa, että raportissa nostetaan esille digitalisoitumisen vaikutus kulttuurisisältöjen tekijöihin. Tekijöille digitalisaatio ei ole pelkästään myönteinen asia, vaan se tarkoittaa liian usein sitä, että uusissa jakelukanavissa jaettavan sisällön tekijät eivät saa riittävästi korvauksia sisältöjensä käytöstä. Vaikka sisällöt jaetaan ketterästi digitaalisilla alustoilla, kyse on omaisuudesta, jota ei voi käyttää ilman asianmukaisia lupia ja korvauksia. Siksi tekijöiden omaisuudensuojasta on huolehdittava lainsäädännön keinoin mahdollisimman hyvin.

Kulttuurialan työllisyyden ja kasvun edistämiseksi alan rahoitusinstrumenttien ja tukijärjestelmien kehittäminen on tervetullutta. Esitetyistä toimenpiteistä on erityisen tärkeää edistää sellaisten kulttuurikentän toimijoiden edellytysten vahvistaminen, joilta puuttuvat valtionosuusjärjestelmän kaltaiset rakenteet. Esimerkiksi musiikin vapaalla kentällä on paljon toimijoita, joilta puuttuvat valtion rahoitusta ohjaavat tukirakenteet kokonaan.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Raportissa on nostettu valtion ja kuntien vastuulle reilun taiteen periaatteisiin sitoutuminen. Tällä tarkoitetaan luovan alan tekijän oikeutta saada asianmukainen ja kohtuullinen korvaus tekemästään työstä. Pidämme tätä erittäin tärkeänä.

Erittäin tärkeä on myös hallituksen 11.2.2022 tekemä päätös, jonka mukaan luovutaan tekijänoikeuskorvauksien sovittelusta työttömyysturvassa. Luovan alan tekijät ovat pitkään olleet väliinputoajia sosiaaliturvajärjestelmässä. Tekijänoikeustulot eivät esimerkiksi kerrytä työttömyysturvaa, mutta työttömyyskorvausta maksettaessa vähentävät sitä. Tämä ei ole oikein. Tekijänoikeuskorvauksia maksetaan tekijöille heidän teostensa käytöstä. Korvausten maksu tapahtuu yleensä pitkän ajan päästä siitä, kun teoksen syntyyn liittyvä työ on tehty.

Kannatamme raportin ehdotusta siitä, että freelancertyön erityispiirteitten tunnistamista ja osaamista työvoimahallinnossa vahvistetaan.

Yrittäjän eläkelain (YEL) uudistuksessa olisi huomioitava kulttuurialan tekijöiden monimuotoisuus ja kuunneltava alan toimijoita. Pidämme ongelmallisena sitä, että uudistuksen valmistelussa ei kuultu luovan työn tekijöiden edustajia. YEL-muutos tulisi suhteuttaa yrittäjän todelliseen, toteutuneeseen tuloon – ei mediaaniarvoihin perustuen. YEL:iin on muodostettava muutosvaiheessa alempi tuloluokka, joka hyväksyy yrittäjänä toimivien taiteilijoiden kuukausitulojen vaihtelun ja siten kannustaa kerryttämään eläketurvaa.

Kannatamme ehdotettua selvitystä taiteilijapalkkakokeilusta. Suhtaudumme taiteilijapalkkaideaan kuitenkin varovaisen varauksellisesti, koska vaarana olisi, että se johtaisi käytännössä merkittävästi nykyistä pienempään julkisesti tuettuun taiteilijamäärään. Palkkasuhde voisi myös potentiaalisesti vaikuttaa negatiivisesti taiteelliseen vapauteen ja tekijänoikeuksiin.

Pidämme olennaisena, että toteutuessaan se toimisi nykyisen apurahajärjestelmän rinnalla niin, että se ei vähennä taiteilijoille vuosittain myönnettävien työskentelyapurahojen määrää eikä rajoita taiteellista vapautta.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Yhdymme raportin näkemykseen siitä, että kulttuuriin kasvetaan ja kasvatetaan. Kaikkien täytyy saada osansa kulttuurista lapsuudesta alkaen koko eliniän ajan.

Omaehtoainen tekeminen ja kokeminen lisäävät osallisuutta, aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä. Koska sosioekonomiset erot ja käytännön elämäntilanteet vaikuttavat kulttuuriharrastamisen aktiivisuuteen, suomalaiset tarvitsevat tukea kulttuurin harrastamiseen ja tekemiseen. Kouluissa ja varhaiskasvatuksessa annettava taiteen ja kulttuurin opetus on tärkeää, samoin mahdollisuus päästä taiteen perusopetukseen ja taidekasvatukseen. Tulee selvittää tarve uudistaa laki taiteen perusopetuksesta.

Valtion ja kuntien on turvattava kulttuuripalvelujen yhdenvertainen saatavuus kunnissa. Yleisten kirjastojen e-aineistojen saatavuutta tulee tukea, ja e-aineistojen kirjastokäyttö tulee korvata oikeudenhaltijoille.

Raportin toimenpide-ehdotus kulttuurialan tilasto- ja tietoperustan sekä alan vaikuttavuuteen liittyvän tutkimuksen vahvistamisesta saa kannatuksemme.

Lopuksi: monipuolisen kulttuurin ja taiteen saatavuus ja tarjonta kaikille suomalaisille mahdollistetaan luovan alan tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden asemaa parantamalla.

Toivonen Aku
Suomen Musiikintekijät ry